

דברי חיזוק לבחורים על ידי מכתבי תשובה

ועוד זאת מחסידותו, הנה רבינו חיבר ספרים הרבה, ולאחרונה לא המשיך לחבר עוד חיבורים, ואמר טעמו ונימוקו כי הרבה בחורים כותבים אליו שאלות והוא עונה להם במכתב, וכשראה כי מכתבי התשובה שלו מביאים להם חיזוק וגורמים להם להתחזק ולהתמיד יותר בתורה, החליט בדעתו כי זה יותר נחוץ לערוך מכתבים לשואליו מלחבר עוד חיבורים. דע והבן ענוותנותו וצדקתו, וכל מאויו להרים קרן התורה, ולהגביר כח ההתמדה וחביבות התורה בלב צעירי צורבי מדרבנן.

האם אתה מתבייש בפיאותך?

עוד זאת אכתוב, מה שראיתי הרבה פעמים במו עיני, דכשבים אליו בחורי ישיבות עם פיאותיהם מתחת לאוזניהם, הוא משמיט את הפיאות החוצה, ואומר להם בתמייה: "דו שעמסט זיך מיט די פיאות?". [האם אתה מתבייש בפיאותך].

ולאחרונה ראיתי מספרים, על הרב אהרן אברמן יו"ר ארגון לב מלכה, שפנה עם ילד חולה ר"ל, למרן שליט"א, וסיפר כי לפני מעלה משנה הגיע להרב בכדי לבקש את ברכתו לרפואת הילד, ומרן השיב בשעתו, "רפואה שלמה בקרוב", ואכן לתדהמת הרופאים המחלה הנוראה שרבים חללים הפילה – חלפה לה כלעומת שבא, והילד היקר שב לחייו הרגילים כמו חבריו.

באחרונה למרבה הצער שבה המחלה להילד, וכעת נזקק לעבור טיפולים קשים מאוד בבתי חולים אשר מתישים אותו וגורמים לו לסבל נוראי. "אנחנו רוצים שהרב יברך שוב את הילד" ביקש הרב אברמן ממרן הגר"ח שליט"א.

מרן הגר"ח שמע את הפרטים, ולפתע הרים את ידו והוציא את פאותיו של הילד מאחורי אוזניו והניח מקדימה, ואמר: "תניח את הפאות לפני האוזניים ובזכות זה תבריא".

אודות מגולחי זקן

גם זאת ראיתי בעיני, שמטיף הרבה פעמים דברי מוסר לאותן הבאים לפניו מגולחי זקן. וכידוע שהחזון איש לא היה יכול לסבול אותן שמגלחים זקנם, כפי שהביא מרן הגר"ח שליט"א בספרו אורחת יושר (ערך הדות פנים) שכשנכנס אל החזון איש אדם שמוריד זקנו או שמגדל בלורית, נהי לו כ"כ לא טוב, עד שהיה עומד לו להקיא.

ופעם אחת ראיתי שבא לפני הגר"ח שליט"א אדם בלי זקן, ואמר לו שיגדל לו את זקנו "עד הרצפה".

הספרים שלי הם נכסים שלי

פע"א בהיותי משובתי שבת ומאוכלי שולחן המלך מאן מלכי רבנן מרן הגר"ח שליט"א, בענוותנותו הגדולה כיבדני בברכת הזימון, ונענה ואמר לי בנועם שפתיו כי זה מגיע לי [ס'קומט אייך], ואני טענתי, שאין מגיע לי דבר [ס'קומט מיר גארנישט], וכמובן שלא סירבתי [כמבואר בשו"ע שמי שנותנין לו כוס של ברכה אין לו לסרב, ומקורו בש"ס ברכות נ"ה נ"ה ע"א].

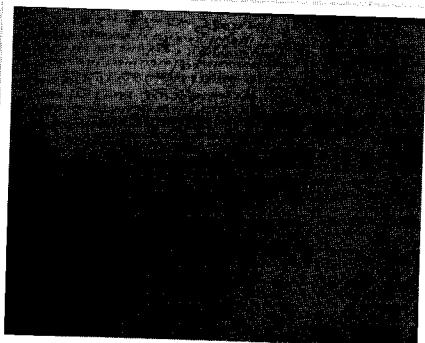
ואחר שאמרתי את נוסח היהי רצון שמברך האורח לבעה"ב אחר בהמ"ז (שהוא הנוסח המובא בגמ' ברכות דף מ"ו ע"א) ונפסק להלכה בשו"ע הל' בהמ"ז (סי' ר"א ס"א) אמרתי למרן שליט"א הנה אני אמרתי את הנוסח שתיקנו חז"ל, בשגם אין אתנו יודע עד מה כשברכתי את מרן "ויהיו נכסיו מוצלחים וקרובים לעיר", כיצד תתייחס תפלה זו למרן שליט"א, וכי איזה נכסים יש לו שיהיו קרובים לעיר – ולא רחוקים מהעיר, והשיב לי מרן הספרים שלי הם נכסים שלי.

מילה אחר השקיעה

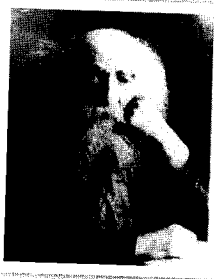
פ"א הוזמן הגר"ח לסנדקאות, ומשהגיע למקום הברית חלו עיכובים ונמשך הזמן ועדיין לא מלו את התינוק, עד שעברה השקיעה, ורצו למול את התינוק מיד סמוך לשקיעה, ואמר הגר"ח דכיון שעברה השקיעה לא יהי' הוא סנדק [דמוטב להמתין למחר]. והמוהל [א' מרבני הספרדים שליט"א] אמר להגר"ח שאצלם המנהג למול עד [סמוך] לצאת הכוכבים. אך הגר"ח אמר דכיון שעברה השקיעה לא נהוג למול, ולא רצה להיות הסנדק. ואח"כ נתברר שהולד הנמול היה ילד שנולד מחוץ לנישואין, ר"ל.

ברכת "ברוך שחלק מחכמתו ליראיו" בזמננו

פ"א שאלתי את הגאון בעל שבט הלוי, אם בירך מימיו ברכת שחלק מחכמתו ליראיו, והשיב לי כי בירך ברכה זו פעם אחת כשהיה ילד קטן, וזה הי' כאשר בא הגאון האדיר מראגאטשאו רבי יוסף ראזין זי"ע בעל צפת פנח לעיר המלוכה וויען, [לעסוק ברפואות, ונסתלק שם בעיר וויען] והמתניו לו כל הקהל לקבל פניו ולתת כבוד לגאון הגאונים חכם הרזים. וכאשר הופיע הגאון במלוא הודו והדרו בירכו כל הקהל ביחד ברוך שחלק מחכמתו ליראיו [ומובאת עובדא זו בשו"ת שבט הלוי ח"ט].

כתי"ק של הגאון רבי יוסף ראזין

הגאון רבי יוסף ראזין

פדידי
הוי
עובדא

תקצט

פדידי
הוי
עובדא

תקצט

ובגוף הענין אם לברך ברוך שחלק מחכמתו בזמנינו, החיי אדם בכלל ס"ג ס"ט כתב שאפי' בזה"ז יברכו ברכה זו. ופלא מה שכתב עליו הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל גאב"ד ירושלים בשו"ת שלמת חיים ח"א סי' נ"ד, דהגאון בעל חיי אדם שהיה בעיר ווילנא יחד עם מחותנו הגאון החסיד רבינו אליהו מווילנא זי"ע וזכה להיות אתו עמו במחיצתו ולהתבשם מתורתו, אין זה חידוש שהזכיר הלכה זו שיברך אף בזמן הזה ברוך שחלק מחכמתו, כי הגר"א ז"ל היה מופלא ונעלה מאוד בחכמת אלקים אשר בקרבו מבני דורו כידוע, אבל אנו אין אנחנו יודעים על מי ראוי לנו לברך ברכה זו, עכ"ד שם.

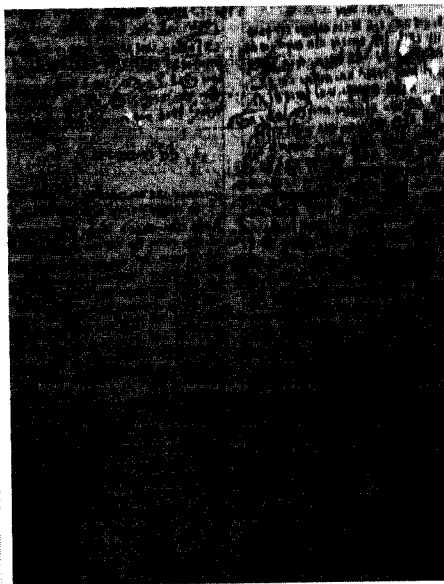
שער ספר שו"ת רבי משולם איגרא

ואידי דאריינן בברכת שחלק מחכמתו ליראיו, אציגה בזה מה שמוזבא בספר זכרון למשה תולדות החת"ס (דף פ"א ע"א), כי מרן החת"ס כאשר עבר מדרעזניץ למאטערסדארף נכנס בדרך לקבל את פני הגאון האמיתי רבי משולם איגרא זי"ע, ונסתפק אם יברך עליו שחלק מחכמתו ליראיו בשם ומלכות, מאחר שאין הרמב"ם מביא ברכה זו בספר הי"ד, ולקח החתם סופר גמרא מס' ברכות ולמד בקול בדף נ"ח ע"א, ת"ר הרואה חכמי ישראל אומר ברוך וכו', ואמר הברכה מתוך הגמרא, ודממה נפשך אם אינו מחוייב בה, הרי אמר אותה בתוך כדי לימודו, ואין כאן ברכה לבטלה, ואם נתחייב בה יצא בה חובת הברכה.

והזכיר החת"ס את פגישתו עם הגר"מ איגרא שהיה אז אב"ד פרעשבורג בשו"ת חת"ס חלק אבן העזר סי' י"א וז"ל: בשנת תקנ"ח בנוסעי מק"ק דרעזניץ לישיב על כס הרבנות במאטערסדארף, קבלתי פני הגאון רבי משולם איגרא עיי"ש.

וכך כותב בעל הזכרון למשה, כי הגאון חתם סופר שאל את הגר"מ איגרא בפגישתם זו, מדוע השמיט הרמב"ם הלכה זו דהרואה חכמי ישראל מברך וכו' ולא הביאה, והשיב לו הגאון רבי משולם איגרא על אתר דלכאורה יש לתמוה כמז"כ למה לא הביא הרמב"ם את המשנה דבבא בתרא (דף כ"ד ע"ג) דמרחיקין אילני סרק מן העיר חמישים אמה.

והוסיף דהרמב"ם דרכו להביא בספר הי"ד דברים שנוהגים בזמן הזה, או שינהגו לעתיד לבא, דלא כהרי"ף שמביא רק דברים שנוהגים בזה"ז, וא"כ מדוע השמיט הלכות אלו, שבוודאי ינהגו לעת"ל. וביאר דברכת ברוך שחלק מחכמתו ליראיו אינה נוהגת בזה"ז, דאין לנו דין ת"ח שאפשר לברך עליו בשם ומלכות (כך אמר הגאון רבי משולם איגרא ברוב

כת"ק של מרן החת"ס זי"ע

ענוותנותו), וכמו כן לעת"ל, שיהיו עמנו משה רבינו וכל הנביאים והחכמים, היתכן שיברכו שחלק מחכמתו כל יום, וא"כ בוודאי לא יברכו.

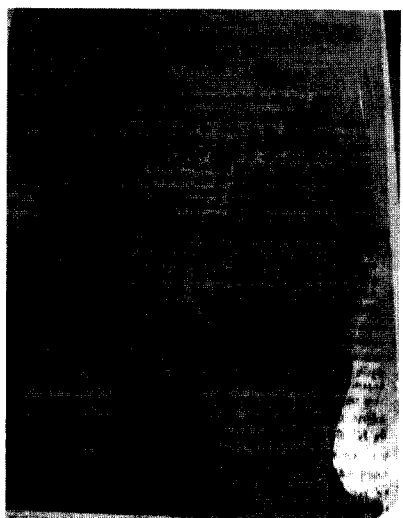
ולענין הלכתא דמרחיקין אילני סרק, אין הלכה זו נוהגת אלא בזמן שידינו תקיפה על העכו"ם, משא"כ בזמן הגלות. ולעתיד לבא, הרי אמרו ז"ל (כתובות ק"ב ע"ב) עתידין אילני סרק שיעשו פירות, וא"כ גם לעתיד לא תנהוג הלכה זו דמרחיקין, שהרי לא יהיו עוד אילני סרק בעולם, ולכן השמיט הרמב"ם ב' דברים אלו, כך כתוב בזכרון למשה.

וראה זה פלא כי כשפגשתי את האברך מוה"ר מאיר דוד הערצוג נ"י בשמחת נישואין בעיר לעיקוואד, ודברנו על הענין של הברכה ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, סיפר ששמע בשם הגאון רבי ישכר דוב גאלדשטיין ז"ל מיירושלים עיה"ק שהו"ל ליקוטי הערות על החת"ס, שאמר הלא תראה שא"א לסמוך על סיפורי מעשיות מהחתם סופר, ואפילו על מעשיות שהביאן בזכרון למשה, שהרי ענין תחינה מישרים כי הלכה זו לברך שחלק מחכמתו ליראיו הביא הרמב"ם בהלכות ברכות פרק י"ד הלכה י"א, והוא פלא.

אמנם שוב מצאתי בספר גדולי הדורות (חלק א' עמוד תג) שהביא מעשה הנ"ל בשם ספר ויגד יעקב, בנוסח אחר קצת, שנסתפק החת"ס אם לברך עליו ברכת חכם הרזים, ועל פי זה יובן הכל על נכון, כי ברכה זו באמת לא מוזבא בפסקי הרמב"ם, וז"ל: שמעתי ענין נחמד שמרן הח"ס ז"ל בבואו לבקר את הגאון הנורא הר"ר משולם מטיסמיניץ ז"ל וחשב בדעתו אולי על גאון כזה ראוי לברך ברכת חכם הרזים, ובבואו לחצרות קדשו פיו פתח בחכמה, ואמר, רבינו יש לי קושיא על הרמב"ם שהשמיט הך מימרא דעל חכם הרזים צריך לברך ברוך אתה ה' א' מלך העולם חכם הרזים, ובירך בשם ומלכות דרשסיפור ולימוד, והשיב לו הגאון הנ"ל תוך כדי דיבור, כי הרמב"ם לא הביא רק הלכה שנוהג עתה או אפי' לעתיד אבל בזה כעת אין לנו חכם כזה, ולע"ל כתיב ומלאה הארץ דעה, ואין מקום לברכה זו. ונענה הח"ס ואמר דבזה נתיישב לו עוד רמב"ם דקשה שהשמיט דמרחיקין אילן סרק מהעיר חמישים אמה, אבל לפי הנ"ל א"ש דהלכה זו דוקא בא"י ובזמן שישראל שרויין על אדמתן ולעתיד עתידין כל אילני סרק שיטענו פירות, ודפ"ח ושי"ע כ"ל. (וידעו הר"ר חנני' גליק נ"י במכתבו אלי ג"כ כיוון לזה).

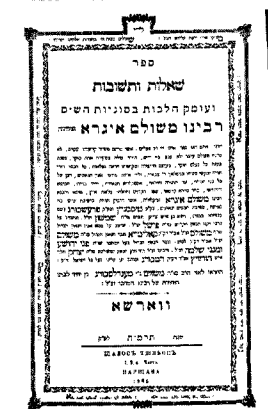
ועיין עוד בספר פתח הדביר (חלק ב' סימן רכ"ד סק"ו) שכתב שלא ראה מי שיברך ברכה זו אפילו על גדולי הדור, ולכן כתב שיברכו ברכה זו בלי שם ומלכות. עיי"ש. וע"ע בשו"ת מנחת אלעזר (חלק ה' סימן ז') שראה בעיירות גדולות מרבנן קשישיא שיברכו ברכת שחלק מחכמתו ליראיו בשם ומלכות.

ועי' שו"ת הר צבי (אריה ח"א סי' קט"ו) בנידון עובדא דהוה שהגאב"ד ממונקאטש נבעל מנחת אלעזר זצ"ל בירך שהחיינו על ראייתו ראייה ראשונה בקבלת פני גדול הדור הרה"ג מהרש"א אלפאנדרי זצ"ל, והשוואל מסתפק שם ע"ז, כי הוא נגד המפורש בשו"ע (סימן רכה) דעל ראיית חבירו שלא ראהו מעולם אינו מברך, יעו"ש.

כת"ק מוהג"ק בעל מנחת אלעזר

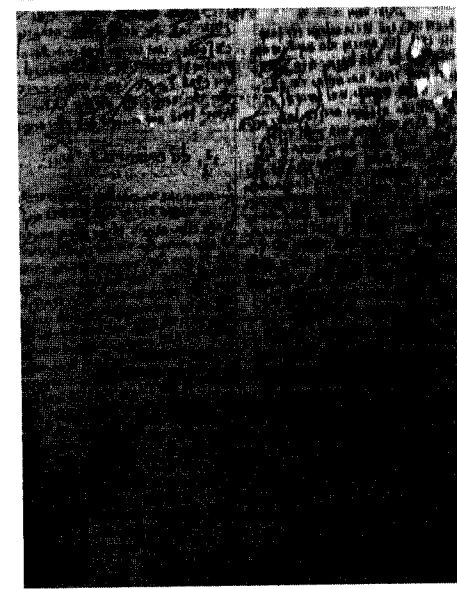
ובגוף הענין אם לברך ברוך שחלק מחכמתו בזמנינו, החיי אדם בכלל ס"ג ס"ט כתב שאפי' בזה"ז יברכו ברכה זו. ופלא מה שכתב עליו הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל גאב"ד ירושלים בשו"ת שלמת חיים ח"א סי' נ"ד, דהגאון בעל חיי אדם שהיה בעיר ווילנא יחד עם מחותנו הגאון החסיד רבינו מוויילנא זי"ע וזכה להיות אתו עמו במחיצתו ולהתבשם מתורתו, אין זה חידוש שהזכיר הלכה זו שיברך אף בזמן הזה ברוך שחלק מחכמתו, כי הגר"א ז"ל היה מופלא ונעלה מאד בחכמת אלקים אשר בקרבו מבני דורו כידוע, אבל אנו אין אנחנו יודעים על מי ראוי לנו לברך ברכה זו, עכ"ד שם.

שער ספר שו"ת רבי משולם איגרא

ואידי דאירינן בברכת שחלק מחכמתו ליראיו, אציגה בזה מה שמובא בספר זכרון למשה תולדות החת"ס (דף פ"א ע"א), כי מרן החת"ס כאשר עבר מדעזנין למאטערסדארף נכנס בדרך לקבל את פני הגאון האמיתי רבי משולם איגרא זי"ע, ונסתפק אם יברך עליו שחלק מחכמתו ליראיו בשם ומלכות, מאחר שאין הרמב"ם מביא ברכה זו בספר הי"ד, ולקח החתם סופר גמרא מס' ברכות ולמד בקול בדף נ"ח ע"א, ת"ר הרואה חכמי ישראל אומר ברוך וכו', ואמר הברכה מתוך הגמרא, [דממה נפשך אם אינו מוחייב בה, הרי אמר אותה בתוך כדי לימודו, ואין כאן ברכה לבטלה, ואם נתחייב בה יצא בה חובת הברכה].

הוזכיר החת"ס את פגישתו עם הגר"מ איגרא שהיה אז אב"ד פרעשבורג בשו"ת חת"ס חלק אבן העזר סי' י"א וז"ל: בשנת תקנ"ח בנוסעי מ"ק דרעזניץ לישיב על כס הרבנות במאטערסדארף, קבלתי פני הגאון רבי משולם איגרא עי"ש.

כת"ק של מרן החת"ס

וכך כותב בעל הזכרון למשה, כי הגאון חתם סופר שאל את הגר"מ איגרא בפגישתם זו, מדוע השמיט הרמב"ם הלכה זו דהרואה חכמי ישראל מברך וכו' ולא הביאה, והשיב לו הגאון רבי משולם איגרא על אתר דלכאורה יש לתמוה כמז"כ למה לא הביא הרמב"ם את המושנה דבבא בתרא (דף כ"ד ע"ב) דמרחיקין אילני סרק מן העיר חמישים אמה.

והוסיף דהרמב"ם דרכו להביא בספר הי"ד דברים שנוהגים בזמן הזה, או שיהגו לעתיד לבא, דלא כהרי"ף שמביא רק דברים שנוהגים בזה"ז, וא"כ מדוע השמיט הלכות אלו, שבוודאי ינהגו לעת"ל. וביאר דברכת ברוך שחלק מחכמתו ליראיו אינה נוהגת בזה"ז, דאין לנו דין ת"ח שאפשר לברך עליו בשם ומלכות (כך אמר הגאון רבי משולם איגרא ברוב

פדיון
הוי
עובדא

ענותותיו, וכמו כן לעת"ל, שיהיו עמנו משה רבינו וכל הנביאים והחכמים, היתכן שיברכו שחלק מחכמתו כל יום, וא"כ בוודאי לא יברכו.

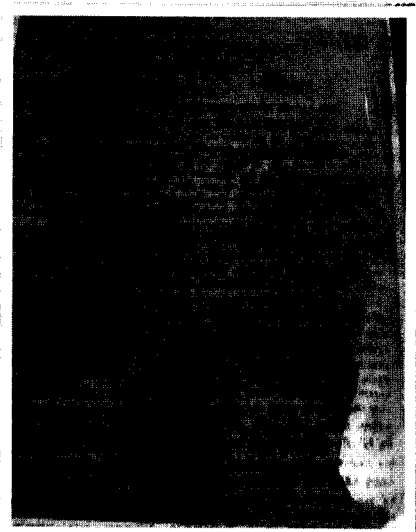
ולענין הלכתא דמרחיקין אילני סרק, אין הלכה זו נוהגת אלא בזמן שידינו תקיפה על העכו"ם, משא"כ בזמן הגלות. ולעתיד לבא, הרי אמרו ז"ל (כתובות ק"ב ע"ב) עתידין אילני סרק שיעשו פירות, וא"כ גם לעתיד לא תנהוג הלכה זו דמרחיקין, שהרי לא יהיו עוד אילני סרק בעולם, ולכן השמיט הרמב"ם ב' דברים אלו, כך כתוב בזכרון למשה.

וראה זה פלא כי כשפגשתי את האברך מוה"ר מאיר דוד הערצוג נ"י בשמחת נישואין בעיר לעיקוואד, ודברנו על הענין של הברכה ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, סיפר ששמע בשם הגאון רבי ישכר דוב גאלדשטיין ז"ל מירושלים עיה"ק שהו"ל ליקוטי הערות על החת"ס, שאמר הלא תראה שא"א לסמוך על סיפורי מעשיות מהחתם סופר, ואפילו על מעשיות שהביא בזכרון למשה, שהרי ענין תחזינה מישרים כי הלכה זו לברך שחלק מחכמתו ליראיו הביא הרמב"ם בהלכות ברכות פרק יו"ד הלכה י"א, והוא פלא.

אמנם שוב מצאתי בספר גדולי הדורות (חלק א' עמוד תג) שהביא מעשה הנ"ל בשם ספר ויגד יעקב, בנוסח אחר קצת, שנסתפק החת"ס אם לברך עליו ברכת חכם הרזים, ועל פי זה יובן הכל על נכון, כי ברכה זו באמת לא מובא בפסקי הרמב"ם, וז"ל: שמעתי ענין נחמד שמרן הח"ס ז"ל בבואו לבקר את הגאון הנורא הר"ר משולם מטיסמיניץ ז"ל וחשב בדעתו אולי על גאון כזה ראוי לברך ברכת חכם הרזים, ובבואו לחצרות קדשו פיו פתח בחכמה, ואמר, רבינו יש לי קושיא על הרמב"ם שהשמיט הך מימרא דעל חכם הרזים צריך לברך ברוך אתה ה' א' מלך העולם חכם הרזים, ויברך בשם ומלכות דרסיפור ולימוד, והשיב לו הגאון הנ"ל תוך כדי דיבור, כי הרמב"ם לא הביא רק הלכה שנוהג עתה או אפי' לעתיד אבל בזה כעת אין לנו חכם כזה, ולע"ל כתיב ומלאה הארץ דעה, ואין מקום לברכה זו. ונענה הח"ס ואמר דבזה נתיישב לו עוד רמב"ם דקשה שהשמיט דמרחיקין אילן סרק מהעיר חמישים אמה, אבל לפי הנ"ל א"ש דהלכה זו דוקא בא"י ובזמן שישראל שרויין על אדמתן ולעתיד עתידין כל אילני סרק שיטענו פירות, ודפח"ח וש"י עכ"ל. (וידינן הר"ר חנני גליק נ"י במכתבו אלי ג"כ כיוון לזה).

ועיין עוד בספר פתח הדביר (חלק ב' סימן רכ"ד סק"ו) שכתב שלא ראה מי שיברך ברכה זו אפילו על גדולי הדור, ולכן כתב שיברכו ברכה זו בלי שם ומלכות. עי"ש. וע"ע בשו"ת מנחת אלעזר (חלק ה' סימן ז) שראה בעיירות גדולות מרבנן קשישיא שבירכו ברכת שחלק מחכמתו ליראיו בשם ומלכות.

ועי' שו"ת הר צבי (או"ח ח"א סי' קט"ו) בנידון עובדא דהוה שהגאב"ד ממונקאטש [בעל מנחת אלעזר זצ"ל] בירך שהחינו על ראייתו ראייה ראשונה בקבלת פני גדול הדור הרה"ג מהרש"א אלאפאנדרי זצ"ל, והשואל מסתפק שם ע"ז, כי הוא נגד המפורש בשו"ע (סימן רכה) דעל ראיית חבירו שלא ראהו מעולם אינו מברך, יעו"ש.

כת"ק מהגה"ק בעל מנחת אלעזר

פדיון
הוי
עובדא